

8. Шевчук А. С. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах закладу освіти. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 178. С. 112-117.

9. Diković M., Zečević M. Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic Research-Ekonomska istraživanja*. 2020. Vol. 33(1). P. 1222-1239.

10. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*. 2006. 18 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Дороган Марина, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Науковий керівник – Волошина О., докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Сучасний етап розвитку української освіти позначений інтенсивними трансформаціями, спрямованими на утвердження принципів гуманізації та всебічного забезпечення прав кожної дитини на якісну освіту. Важливе місце у цих процесах посідає інклюзивна освіта, що ґрунтується на ідеї доступності навчання та виховання для учнів з особливими освітніми потребами (ООП) у закладах загальної середньої освіти. Одним із ключових чинників ефективності інклюзивного навчання є формування толерантного ставлення молодших школярів до однолітків з особливими освітніми потребами, оскільки саме атмосфера прийняття, взаємоповаги та підтримки забезпечує комфортне соціальне й особистісне становлення кожного учасника освітнього процесу.

Молодший шкільний вік є найкращим періодом для розвитку моральних якостей, емпатії, здатності до співпереживання й соціальної взаємодії. У цей

період формуються базові установки дитини щодо інших, закладаються принципи сприймання людської різноманітності, відбувається активне формування моделі поведінки у групі. Саме тому виховання толерантності в учнів початкових класів є стратегічним завданням педагога, спрямованим на запобігання появи упереджень, деструктивної поведінки, соціальної ізоляції дітей з особливими освітніми потребами.

Науковці наголошують, що толерантність – це багатовимірне явище, яке поєднує когнітивний компонент (знання про інклюзію, особливості дітей з ООП), емоційний (емпатію, доброзичливість, прийняття), поведінковий (уміння діяти відповідально, підтримувати, допомагати) та ціннісний (визнання рівності всіх людей) [1]. Як підкреслює О. Дяченко, формування толерантного ставлення молодших школярів можливе лише за умови сприятливого емоційного середовища, у якому дитина відчуває себе цінною, захищеною та прийнятою [2, с. 45]. Дослідниця зазначає, що діти швидко засвоюють моделі поведінки, які бачать у своїх педагогів і батьків, тому приклад дорослих є визначальним чинником у становленні цінностей молодших школярів.

Разом із тим, у наукових джерел виокремлено проблему недостатнього рівня обізнаності дітей щодо особливостей розвитку й потреб їхніх однолітків з ООП, що часто призводить до формування стереотипів, настороженості, уникання взаємодії [3, с. 18]. У таких випадках важливим завданням учителя є подолання інформаційного вакууму шляхом доступного, делікатного й науково коректного пояснення сутності інклюзії, особливостей дітей з різними нозологіями, ролі підтримки й взаємодопомоги у шкільному колективі.

Важливим аспектом формування толерантного ставлення молодших школярів є розуміння того, що соціальні взаємини між дітьми не можуть бути результатом примусу. Ні вчитель, ні батьки не повинні силувати учнів до дружби чи нав'язувати спілкування. Значно ефективніше продемонструвати власне позитивне ставлення до кожної дитини, оскільки саме поведінка дорослих, а не їхні слова, формує первинні уявлення дітей про норми взаємодії. Учинки говорять більше, ніж словесні заклики, тому завдання педагога – створити умови,

за яких спілкування, взаємодія з однолітками з особливими освітніми потребами розвиватиметься поступово, без тиску й примусу, у комфортному для всіх темпі [4].

Забезпечення рівних можливостей і формування почуття належності – фундаментальні передумови виховання толерантності. Кожна дитина має відчувати себе повноправним і цінним членом колективу, незалежно від рівня розвитку, темпу навчання, індивідуальних потреб. Це почуття в є визначальним для соціального та емоційного благополуччя школяра і значною мірою впливає на те, як формується ставлення до «інакшості» серед однолітків.

Статистичні дані свідчать, що кількість дітей з особливими освітніми потребами в Україні невпинно зростає. Сьогодні понад 1 млн дітей потребують корекції фізичного чи інтелектуального розвитку, що становить приблизно 12 % від загальної кількості дітей у країні. Ці статистичні дані зумовлюють особливу відповідальність педагогів, практичних психологів, батьків та всього суспільства. Наша спільна мета – приймати «особливих дітей», підтримувати, допомагати їм повною мірою реалізувати свій потенціал.

Жодна дитина не обирає своїх особливостей розвитку, і жодна родина не прагне пережити складність «особливого» батьківства. Тому толерантність, співчуття, людяність та доброзичливість повинні стати основою взаємодії у шкільному середовищі та за його межами. Добро, проявлене до інших, завжди повертається – і саме ця етична настанова покликана формувати у молодших школярів розуміння цінності кожної людини.

Ефективність виховання толерантного ставлення багато в чому залежить від цілеспрямованого впровадження педагогічних стратегій, які формують у дітей навички позитивної соціальної поведінки. До таких стратегій належать інтерактивні методи: сюжетно-ігрові вправи, командні завдання, проблемні ситуації, групові проекти, ранкові зустрічі, колективні творчі справи [4].

Особливу увагу науковці приділяють створенню доброзичливого психологічного клімату. Так, Н. Фокіна підкреслює важливість налагодження позитивних взаємин у колективі та забезпечення педагогами атмосфери довіри,

доброти і взаємопідтримки [4, с.74]. Позитивний клімат також сприяє зниженню рівня тривожності, агресивності та підвищенню впевненості дітей у собі.

Не менш важливу роль відіграє педагог. Його ставлення до інклюзивності, спосіб комунікації, толерантність, уміння застосовувати індивідуальний підхід безпосередньо впливають на поведінку дітей. Педагог має вибудовувати модель прийняття: уважно ставитися до кожної дитини, враховувати темп розвитку й емоційні особливості здобувача освіти з особливими освітніми потребами, давати можливість кожному проявити себе.

Суттєвим чинником формування толерантності є створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема: адаптація програм, диференціація завдань, альтернативні способи подання матеріалу, використання наочності, розвиток сенсорних та соціальних навичок, що сприятиме успішній соціалізації, знижує ризик фрустрації, створює умови для рівноправної участі в житті класу.

Отже, формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами – це багатокомпонентний процес, що потребує системності, науково обґрунтованих педагогічних стратегій, підготовки вчителя, співпраці з батьками та створення сприятливого психологічного середовища. Комплексний підхід забезпечує позитивний результат як для розвитку дітей з особливими освітніми потребами, так і для формування соціальних та моральних компетентностей усіх здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Волошина, О.В., Бельдій, А.О. Формування толерантності до осіб з особливими освітніми потребами як соціально-педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 2017, 52, С. 28-32.
2. Дяченко О. Формування толерантності молодших школярів в умовах інклюзії. *Освітній дискурс*. 2023.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: основи теорії та практики. Київ : Науковий світ, 2019.

4. Фокіна Н. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Дніпро : ДНУ, 2021.

5. Dmitrenko, N., Voloshyna, O., Melnyk, L., Hrebenova, V., & Mazur, I. *The Teacher's Role in the Context of Information Society. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. 22(6), С. 187-193.

6. Vseosvita. Методичні рекомендації для педагогів щодо формування толерантності. URL: <https://vseosvita.ua/library>

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА МАТЕМАТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Імбер Вікторія, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Гуцал Аліна, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

У сучасному світі фінансова грамотність є не просто додатковою навичкою, а критично важливою компетенцією «soft skill», необхідною для успішної соціалізації дитини. Нова українська школа визначає підприємливість та фінансову грамотність як одну з ключових наскрізних ліній навчання. Найкращим майданчиком для формування цих знань у початковій школі є уроки математики, де абстрактні цифри перетворюються на реальні інструменти управління життям.

Дитина стикається з грошима значно раніше, ніж починає вивчати математику. Похід до магазину з батьками, отримання кишенькових коштів, подарунки на свята - усе це створює запит на розуміння того, як працює світ фінансів.

Формування фінансової культури саме в 1-4 класах дозволяє: сформувати свідоме ставлення до грошей як до ресурсу, а не як до мети; розвинути навички